

Musliminimet massahölkässä Suomeen

— henkikirjoittaja ja kielitoimisto, oletteko valmiit?

Arabialaiset erisnimet ovat tulleet jäädäkseen. Viestimet ovat pommittaneet korviamme lähi-idän ja Pohjois-Afrikan henkilö- ja paikannimillä ja tapahtumilla jo vuosikymmeniä, arabiankielisillä ja islamilaisilla nimillä, jotka usein ovat arabiaa tai pohjautuvat arabiaan kielialueen ulkopuolellakin. Suomi ottaa vastaan tuhansia muslimipakolaisia, somaleja, kurdeja, iranilaisia, palestiinalaisia, libanonilaisia, etiopialaisia ja eritrealaisia. Yhä useampi mummo alkaa verrytellä kieltään puhutellakseen mustatukkaista kotivävyä. Byrokratia saa rattaisiinsa käsittämättömiä nimiä, jotka kirjoitetaan miten taidetaan, niin, että yksi ja sama nimi saa puoli tusinaa kirjoitusahmoa. Eurokielten kilpailevat transkriptiokäytännöt johtavat harhaan suomalaista lukijaa, STT:n uutistenlukijoita ja television ammattitoimittajia. Kielitoimisto nukkuu tai antaa ulkoministeriölle atomistisia ohjeita Kuwaitin oikeinkirjoituksesta. Onko Suomi pakolaisleiri, jossa tulijat ensimmäistä kertaa koetetaan joten kuten rekisteröidä länsimaisin kirjaimin, vai sivistysvaltio, jossa ihmisellä on oma, yhdellä tavalla kirjoitettu ja eri kannoilta »oikea» nimi?

Tarkkakorvainen Helsingin huippukokousselostusten seuraaja kuuli, kuinka George Bush puhui *Sädämistä* ja suomalaiset toimittajat ulkomaalaisia matkien *Sadamista* tai lehtien kirjoitusasua suo-

malaisesti lukien *Saddamista*, niin kuin se lehdissä kirjoitetaan. Mikään näistä ääntämyksistä ei ole »oikein». Tieteellinen transkriptio on *Ṣaddām* (ensimmäinen konsonantti *ṣ* on emfaattinen ja toisen tavun *ā* on pitkä ja painollinen). Suomalaisen oikeinkirjoituksen mukaisella *Saddaamilla* päästäisiin varsin tyydyttävään lopputulokseen. George Bushin »*Sädämässä*» on sen sijaan ainakin neljä virhettä arabialaisen äänneopin kannalta! Valkoisesta talosta tuskin löytyy apua vierasnimiongelmaamme.

Oikeinkirjoitus- ja ääntämysasiassa on pari perustavaa ongelmaa. Arabian kielessä on joukko äänneitä, joille ei ole vastineita Euroopassa. Äänneet merkitään tarkkaan yleensä vain kielitieteellisissä tarkekirjoituksissa käyttämällä erilaisia lisämerkkejä, kuten pisteitä emfaattisten konsonanttien alla ja pituus- ja painomerkkejä. Maallikot ovat kautta aikojen kirjoitelleet arabinimiä oman korvansa ja kielitaustansa antaman neuvon pohjalta. Englantilaiset ovat päätyneet lehdistössään toisenlaiseen transkriptiokäytäntöön kuin ranskalaiset tai saksalaiset. Jopa sietämättömiä eroja näkyy myös lähi-idän ja Pohjois-Afrikan kartoissa, joiden pohjalta pitää joskus kysyä tietä tai kärryuraa hyvinkin vaativissa oloissa. Arabiantaitoisillekin puutteellisesti tai »väärin» tarkekirjoitetut paikannimet voivat olla kiusallisia silloin, kun pitää tietää eikä luulla.

Mikään patenttiratkaisu musliminimien oikeinkirjoitusongelmaan ei ole kysyä asianomaisilta itseltään, miten heidän nimensä tavataan. Arabialaisen konsonanttikirjaimiston latinalaistami-

seen ei riitä mahdollinen englannin tai ranskan taito, ja silloin pitäisi merkitä vokaalitkin näkyviin. Arabialainen kirjoitusjärjestelmä on sikäli joustava, että se mahdollistaa pitkälle murteellisten muotojen kirjoittamisen ilman, että nämä tulisivat pintaan. Latinalainen järjestelmä pakottaa merkitsemään vokaalit ja konsonantit, ja sitä ei voi tehdä ottamatta kantaa kielimuotoon: on valittava, kirjoitetaanko murteen vai standardi-arabian pohjalta. Passeihin tai pakolaisleirien henkilökortteihin vähin eväin raapustettuja ja leimoilla vahvistettuja kirjoitusasuja – olkoot ne sitten kuinka hassuja tahansa – on kopioitu Suomessa korjaamatta henkikirjoittajien rekistereihin. Nykyisen villin ja epäjohdonmukaisen käytännön vallitessa tulee olemaan jatkuvasti vaikeaa löytää näitä vierasnimiä rekistereistä ja vaikkapa vain puhelinluetteloista.

Oma virhelähteensä ovat erilaiset etuja sukunimikäytännöt. Mikä ymmärrettään miehelle nimeksi ja kirjoitetaan henkikirjaan, jos pakolaiskortissa lukee *Ahmad Muhammad Hamad*, josta ensimmäinen on oma, toinen isän ja kolmas ukin nimi. Sukunimestä ei ole kysyttäessä tietoaakaan – jollei siksi oteta heimon nimeä X, jos sellaista ymmärtää tiedustella. Meidän lomakkeemmehan vaativat sukunimiä, vaikka maahanmuuttajan kotivaltio olisi – ideologisista syistä – kieltänyt lisä-, suku- ja heimonimet. Olen huomannut, että viranomaisemme voivat hätäpäissään tai tietämättömyyttään kirjoitella sukunimiksi kaikkea mahdollista. Ei ihme, jos mies esiintyy sitten maassa »väärillä nimillä». Usein käännettyssä asiakirjassa nimi on kirjoitettu toisin kuin passissa.

Englanninkielisten viestimien ylivalta on johtanut siihen, että suomalainen lehdistö käyttää arabinimistä yleensä englannin »oikeinkirjoitusta». Suomen kannalta tilanne ei ole erityisen onnellinen. Usein englantilainen arabinimien kirjoitusperinne johtaa täällä hakoteille nimissä, joiden ääntäminen ja kirjoittaminen sujuisi mainiosti suomalaiselta

pohjalta. Siten esimerkiksi PLO:n johtajan etunimessä tehdään neljä virhettä, vaikka jokainen koululainen osaisi lukea ja ääntää oikein, jos se kirjoitettaisiin suomalaisen ortografian mukaisesti *Jääsir*. Mutta on puhuttu viisikymmenluvulta asti »Jasserista» – ja vain sen vuoksi, että englantilaiset kirjoittavat *Yasseria*. Arabian kieliopin kannalta kysymyksessä on partisiippimuoto. Samaa mallia ovat *Säälim*, *an-Naaşir*, *Khaalid*, *Haafiz* ja *Taariq*. Anglosaksien välittämänä ne ovat kuitenkin tulleet Suomeen hahmoissa Salem, Nasser, Khaled, Hafez ja Tareq.

Oma pukinsorkkansa vierasnimien kirjoittamisessa on kielitoimistollakin. Luulenpa, että »Kuwaitin» hahmo tulee sieltä. Tämän suositellun kirjoitusasun takana on maan nimen kirja-arabialaisen fonologinen transkriptio *al-Kuwait*. »Kirjallisessa arabiassa» nimi äännetään *äl-Kuwäit*; puhekielessä (murteesta riippuen) *äl-Kweet*, *il-Kweet* tai jopa *li-Kweet*; paino on viimeisellä tavulla. Suomalaiset tuntuvat ääntävän nimen »niin kuin se kirjoitetaan». Angloviestimien »Kuweit» on Suomessa jäänyt hopealle.

Kielitoimiston atomistisista, yksittäisiä nimiä koskevista kirjoitusohjeista eivät kirjoittajat – tai uutistenlukijat tule hullua hurskaammaksi. Ilman arabian alkeistietoja ei voi tietää, että »Husein» on samaa sanakaavaa kuin »Kuwait» ja että se (saman kirja-arabian äänneopin tarkekirjoitusjärjestelmän mukaan) pitäisi kirjoittaa *Husain*. Klassisesti nimi äännetään *Husäin* (paino sanan pitkällä lopputavulla), puhekielisesti *Hseen*. Kaksoiskonsonantti *ss* »Huseinissa» johtaa suomalaisia harhaan. Se onkin tarkoitettu englanninkielisille. »Assadkaan» ei ole oikeastaan Assad vaan *'Āsād* (»Leijona»). Nasserin sijasta olisi pitänyt alkaa puhua *an-Naaşirista* tai oikeastaan *'Abd an-Naaşirista*, mikä on yksi arabian monista kaksiosaisista Allahin palvelijaa tarkoittavista miehennimistä. Pelkkä *an-Naaşir* (»Nasser») viittaa jumalaan, »voitonantajaan» eikä sitä voi rienaamatta käyttää ihmisistä!

Suomalaisten lukijoiden kannalta siis arabialais-islamilaiset nimet kirjoitetaan lehdissämme säännöllisesti väärällä, harhaanjohtavalla ja vierasperäisellä oikeinkirjoituksella. Radiossa ja televisiossa nimet äännetään väärin – samaisen vierasperäisen oikeinkirjoituksen harhaanjohtamina. Yksikään lähi-idässä pitkäänkin asunut ulkomaantoimittaja ei ole nähtävästi koskaan opetellut ääntämään tavallisimpia arabinimiä niin kuin ne ovat ja niin kuin heidän pitäisi ne päivittäin omin korvin kuulla ympärillään.

Mitä on tehtävissä? Oikeinkirjoitusasioissa ei voi ruveta sooloilemaan koko kansalle tarkoitetuissa teksteissä. Jonkinlainen standardi olisi tarpeen, vaikkapa huonompikin. Suomen horisontista voimakkaimmalta näyttää nykyään englantilaisen viestinnän käytäntö – niin onneton kuin se suomalaislukijoille onkin. Maghreb-maiden, Tunisian, Algerian ja Marokon ja osittain Libanonin ja Syyriankin puolelta tulevia arabialaisnimiä väännetään kuitenkin ranskan oikeinkirjoituksen kautta. Saksalainen malli olisi suomalaisten tarpeita ajatellen onnellisempi kuin edelliset mutta edelleen vieras ja kömpelö. Yksiselitteisten tieteellisten tarkekirjoitusten käyttäminen taas toisi painatusvaikeuksia ja edellyttäisi lukijalta muutaman tunnin kurssia fonologiasta ja arabian kielen äänneistä. Valmista ja ehkä aivan suomalaista ratkaisua oikeinkirjoitukseen ei liene esitetty.

Ääntäminen on helpompi korjata kuin kirjoitusongelmat. Jos keneltä niin uutistenlukijoilta ja varsinkin lähi-idän äänikirjeenvaihtajilta voisi odottaa ammattitaitoisempaa suoritusta; onhan arabialaisissa nimissä kyse maailmankielestä ja muutamista vuosikymmeniä illasta iltaan toistuvista sanoista. Eivätkä *Jääsir*, *Saddaam* ja *Mubaarak* ole oikeastaan vaikeampia ääntää kuin *Thatcher*, *George* tai *Cleas*. Mistä siis kiikastaa, STT ja TV-uutiset?

Kirjoittamisen osalta toivoisin, että kaikki, joille asia kuuluu, tajuaisivat tä-

män vierasnimijoukon oikeinkirjoitusongelmien laajuuden henkikirjoituksesta tiedotusvälineisiin ja kielitoimistoihin. Niin myös siksi, että arabialais-islamilaiset nimet ovat aloittaneet pakolaisuuden ja siirtolaisuuden myötä jo fyysisetkin massahölkkinsä kielialueellemme. Kun portti on auki, nimistöstä on huolehdittava niin kuin sivistysvaltiolle kuuluu.

KAARLO YRTTIAHO

Miespuolinen käly, heinäkuhilas ym. uutuuksia

Helsingin Sanomien nimimerkki Pii päivitteli kerran palstallaan (15.1.1984) sitä, että sanojen merkitykset hämärtyvät nuoren kirjoittajapolven tajunnassa. Hän mainitsi urheilutoimittajan nimittäneen naishiihtäjää »nuorukaiseksi» ja iltapäivälehden puhuneen »kuuluisan Kennedy-suvun nuorikosta», vaikka ei ollut kysymys rouvasta. Pakinan ilmoivia kommentteja on tuskin syytä tässä toistaa, mutta todettakoon Piin olleen oikeassa katsoessaan, että *nuorukainen* tarkoittaa mieshenkilöä ja *nuorikko* on joko vastavihitty vaimo tai (maatalousterminä) nuori kana.¹

Vastaavantapaista lipsahtelua näkee nykyään aika usein. Eräässä uudessa käänösromaanissa puhutaan toistuvasti »kälystä», vaikka tarkoitetaan miessukupuolaista, josta on tapana käyttää sanaa

¹ Korrehtuurilisäys. Tupsahtipa vielä sanomalehdestä vastaan sellainenkin tapaus, että nuorikoksi on sanottu miestä: »Yhtymäkohtia löytyy myös Isä Aurinkoiseen – Iosif Staliniin, joka etsi kiihvaskatseisena nuorikkona taivaallista sosialismia.»